

Peter Klepec – silni slovensko-hrvaški junak?

ANJA MORIC IN ANA PERINIĆ LEWIS

O Petru Klepcu, junaku z nadnaravno močjo, zaščitniku šibkih in borcu proti Turkom, Ogrom in psoglavcem se v slovensko-hrvaškem obmejnem prostoru v dolini zgornje Kolpe in Čabranke še vedno ohranja lokalna pripovedna tradicija. Na obeh straneh meje kroži precej med seboj podobnih zgodb, ki povečini sledijo cikličnemu vzorcu potovanja arheptipskega junaka oziroma monomitu, kakor ga je definiral Joseph Campbell. To pomeni da, junak odide iz vsakdanjega sveta na pot v območje nadnaravnih čudes. Tam sreča nadnaravne sile, se z njimi bojuje in doseže odločilno zmago. Iz te skrivnostne avanture se vrne spremenjen, navadno obdarjen z močjo, da pomaga sočloveku (Campbell 2007: 48). S potjo, to je življenjem in junaštvi Petra Klepca, se povezujejo mnogi kraji, imena naselij, mikrotoponimi in lastna imena v dolini zgornje Kolpe in Čabranke pa tudi širše. Njihova analiza, ki je cilj pričujočega prispevka, omogoča pogled v prostorsko strukturo junaškega mita in v imaginarij o

tem lokalnem ljudskem junaku, ki je še danes navzoč v identifikacijskih strategijah prebivalcev doline na obeh straneh meje.

Hrvaški in slovenski znanstveniki se, z izjemo Anje Moric (2015), do nedavnega z likom Petra Klepca in razširjenostjo izročila o njem v Sloveniji in na Hrvaškem niso ukvarjali.¹ Zaradi potrebe po celovitem znanstvenem pogledu oziroma pregledu korpusa in sistematičnem preučevanju ustnih virov o Petru Klepcu ter rabe njegove podobe v identifikacijah lokalnih skupnosti, reprezentaciji območja in turistični promociji naselij v dolini Kolpe in Čabranke na obeh straneh meje, smo se v letih 2016 in 2017 povezali slovenski in hrvaški etnologji/antropologi in folkloristi v bilateralnem znanstvenoraziskovalnem projektu *Peter Klepec junak z dvema domovinama*.² Nekaterere rezultate terenskega dela s poudarkom na manifestacijah Klepčeve moči, sva predstavili v članku "Petar Klepac/Peter Klepec/Pitr Kljpec: A borderland hero and the manifestations of his strength" (Moric in Perinić Lewis 2018), druge podajava v nadaljevanju.

ZAKAJ SE JE PETER KLEPEC RODIL PRAV V DOLINI KOLPE IN ČABRANKE?

Kljub relativni mladosti nacionalnih držav na meje med njimi gledamo kot na od nekdaj veljavne in neprehodne ločnice. Prav življenje ljudi na

-
- 1** Območje doline Kolpe in Čabranke in izročilo o Petru Klepcu na obeh straneh meje je v 90. letih 20. stoletja obsežno raziskoval novinar Jože Primc (1991a, 1997a), kratke povzetke izročila iz Osilnice z okolico sta objavila učitelj zgodovine Jože Ožura (2002) in Anton Ožbolt (1974a). Študijo družbenega razmejevanja v dolini je opravila Duška Knežević Hočevar (1999). Življenjske zgodbe prebivalcev doline z obeh strani meje je zbrala Marija Makarovič (2002). Marko Smole (2010) se je pripovedi o Petru Klepcu dotaknil ob preučevanju snovne in nesnovne dediščine doline. Hrvaške pripovedi o Klepcu v svojih delih navajajo Primc (1991a), Smole (2010) ter Perinić Lewis in Jarec (2015). Sistematično in celovito znanstveno interpretacijo zlasti slovenskega izročila o Petru Klepcu podajata Anja Moric (2015) in Monika Kropelj Telban (2017, gl. tudi poglavje v tej knjigi). Podrobno obravnavo slovenskega in hrvaškega izročila o tem junaku pa sta podali Anja Moric in Ana Perinić Lewis (2016, 2018).
  - 2** Voditeljici projekta sta bili dr. Ana Perinić Lewis, Inštitut za antropologiju, Zagreb, in dr. Saša Poljak Istenič, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana. Sodelavci pri projektu: prof. dr. Ljiljana Marks, dr. Jelena Marković, dr. Nataša Polgar (Inštitut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb), Maja Adžija (podiplomska študentka), dr. Monika Kropelj Telban, dr. Saša Babič, dr. Katarina Štrimpf Vendramin (ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje, Ljubljana), dr. Anja Moric (Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani) in mag. Marko Smole. – Dvostranski projekt sta iz državnega proračuna v letih 2016 in 2017 sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in Ministrstvo za znanost, izobraževanje in šport Republike Hrvaške.

obmejnih območjih, tudi v dolini zgornje Kolpe in Čabranke, pa priča o njihovi prepustnosti in relativnosti. V dolini na obeh straneh meje namreč ni večjih kulturnih in etnografskih razlik (Bognar in Bognar 2010; Hutinović 2012), pač pa se tam že stoletja prepletajo hrvaška in slovenska zgodovina, dediščina in tradicija. Kulturna povezanost območja odseva v stavbni dediščini, saj tam prevladujejo enaki tipi stavb (Smole 2013), in v dejstvu, da prebivalci doline na obeh straneh meje še danes govorijo narečje (Primc 2006) oziroma govore,³ ki so od leta 2015 vpisani v slovenski in hrvaški register nesnovne dediščine (kot »Govori ob Čabranki in zgornji Kolpi« oziroma »Čabarski govori«). Prav tako se je na obeh straneh slovensko-hrvaške mejne regije ohranilo skupno pripovedno izročilo o junaku Petru Klepcu (hrvaško Petar Klepac, narečno Pitr Kl(j)epc).

Do devetdesetih let 20. stoletja je bil čezmejni pretok ljudi in predmetov v dolini zgornje Kolpe in Čabranke del vsakdanjika. Meja v nekdanji skupni državi Jugoslaviji je bila namreč zgolj upravne narave in ni predstavljala dejanske fizične ovire. Naravne ovire (hribovitost, gozdnatost) in oddaljenost od večjih urbanih središč so celo pripomogle, da so se obmejni kraji bolj povezovali med seboj kakor pa s središči v matičnih državah (Riman 2013: 65–6). Zato ne preseneča dejstvo, da se prebivalci doline »niso nikoli preveč natančno opredeljevali, kaj so po narodnosti« (Primc 1997a: 15). Uveljavitev strogega mejnega režima leta 1991 je močno posegla v nekoč prehodni, kulturno in ekonomsko povezan prostor in življenje tamkajšnjih prebivalcev, saj je zelo otežila in zmanjšala dolgoletne čezmejne povezave (Knežević Hočevar 1999; Bognar in Bognar 2010; Hutinović 2012).

Območju pa niso skupne zgolj omenjene kulturne značilnosti, pač pa tudi slaba gospodarska razvitost, slabša prometna dostopnost, redka poseljenost (Pavić 1981: 18–9) in podvrženost močni depopulaciji (Lajić in Klempić Bogadi 2010). Uvršča se med t. i. „brdsko-plainska področja“ (Hrvaška) oziroma »gorska in obmejna območja« (Slovenija), ki zaradi neugodnih geografskih dejavnikov (višji, razgiban teren, obrobnost) veljajo za razvojno problematična (Lampič 2017: 21), skupnosti, ki tam živijo, pa kot razvojno občutljive (Miljenović 2013: 164–5). Matilda Ožura je povedala: »V naših krajih je bilo zelo težko življenje. Nihče ni imel toliko zemlje, da bi od nje živel« (Makarović idr. 2002: 241). Po eni od pripovedi o Klepcu so se celo Turki na enem izmed svojih roparskih pohodov, ko so videli, kam so prišli, odločili, da se v tako revne kraje nikdar več ne vrnejo: »Turki

---

3 Več o narečjih doline zgornje Kolpe in Čabranke glej v Primc 1997a: 12–22.

pa v naše, siromačne kraje niso prišli več tudi zato, ker niso imeli kaj zet. Nekoč so prišli do Žurg in tam dejali, da so kamenja in vode siti, kruha pa lačni. Predno so odšli, so dejali, naj ih bog varuje, da ne bi še kdaj prišli v to deželo.«⁴

Pokrajina, ki so jo zaradi njene lepote nemalokrat imenovali kar »slovenska Švica« (Primc 1997a: 8–9; Makarovič idr. 2002: 282) oziroma „hrvatska Švica“ (za ves Gorski kotar, Hirc 1898: 34, 84), mesto Čaber pa „srce Gorskog kotara“ in „Švica naše domovine“ (Laszowski 1923: 40), ni bila ugodna za poljedelstvo, delo v strmih slemenih (košnja, spravilo lesa, obdelovanje polj, paša) pa je od prebivalcev terjalo veliko fizičnega napora. Trdo življenje in težke zgodovinske okoliščine (osmanski vpadi, vojno pustošenje, internacija v italijanska koncentracijska taborišča) prebivalcem niso prizanašale, zato ne preseneča, da se je tam »rodil« pripovedni junak Peter Klepec – močan človek, simbol preživetja na negostoljubnem terenu in bореc proti okupatorjem.

Pogled s Šajbnika na dolino zgornje Kolpe in Čabranke (foto: Anja Moric, 2017).

V pripovedih o Klepcu najdemo podobe vaške realnosti oziroma vsakdanjega življenja prebivalcev doline zgornje Kolpe in Čabranke. Kot mnogi otroci iz doline, ki so tudi še po drugi svetovni vojni pasli živino na skupnih pašnikih (glej npr. Makarovič idr. 2002: 244,

---

⁴ Št. 270 »Petru Klepcu so vile dale moč«, pripovedovalka Fanika Mrle, roj. 1922, Zamošt, po Primc 1997a: 265).

279, 323, 341, 353), je moral tudi Klepec delati kot vaški pastir, da bi se z materjo na skromni zemlji lahko preživela.

Peter Klepec je bil bajtarjev sin in je rasel ob koruznem močniku, mleku, krompirju, zelju in fižolu kot vsi revni v lepi dolini ob Čabranki in Kolpi. Ob taki hrani in zaradi velikega trpljenja se ni mogel zrediti. Na videz slabič, a zdrav in mišičast, je Peter z drugimi pastirji na paši čuval čredo ovac, koz in govedu. (Ožbolt 1974a: 6)

Drugi pastirji so ga zaradi telesne šibkosti žalili, zasmehovali in pretepali, če jih ni ubogal, dokler se ni, v skladu z že omenjeno Campbelllovo (2007: 48–57) opredelitvijo potovanja oziroma dogodivščin arhetipskega junaka, ločil od svojega vsakdanjega sveta. Odšel je na Sveto goro, kjer se je srečal z nadnaravnim, dosegel odločilno zmago in se vrnil obdarjen s nadčloveško močjo (Morice 2015: 208). Slaboten mali deček je postal močan človek, junak, ki s pomočjo nadnaravnih sil obdeluje negostoljubno zemljo, pomaga potrebnim pomoči in iz domačih krajev preganja sovražnike. Kot takšen postane sinonim za preživetje v dolini in podoba prebivalcev doline, ki so se s srečevanjem z za življenje neprijaznimi okoliščinami (naravni sovražnik) in z zunanjimi sovražniki (človeški sovražnik) transformirali v junake.

KAKO JE KLEPEC DOBIL MOČ?

V pripovedih o Petru Klepcu se prepletajo elementi iz vsakdanjega življenja in nekateri mitološki elementi. Kakor je značilno za mitološke/pripovedne junake, je tudi Klepčeva najpomembnejša lastnost njegova moč. Vendar pa mu ta ni bila dana kar sama po sebi, pač pa si jo je moral pridobiti. Za čas preden je dobil moč, večina pripovedi o Klepčevem rojstvu in življenju govori o šibkem, majhnem in slabotnem fantiču, ki so ga vrstniki pretepali in izkoriščali. Prikazan je kot nezakonski otrok, kar ponazarja njegovo posebnost, saj so bili, tako Bohanec (1966: 112) »izredni otroci« – oziroma junaki, npr. Gilgameš, Mojzes in Ojdip – »izpostavljeni ali rojeni proti volji«. Odsotnost očeta, ki ga pripovedi ne omenjajo,⁵ je v skladu z izvirom večine mitičnih junakov, ki se rodijo iz zvez med bogovi ali božanstvi in človeškimi materami. V nekaterih pripovedih je mitičen tudi kraj njegovega rojstva in zgodnjega otroštva – Mali Log (hrv. Mali Lug), saj se povezuje z gozdom (log =

5 Izjema je Tone Ožbolt (1974: 6), ki navaja, da je bil Klepec bajtarjev sin.

gozd), ki ima pomembno vlogo v slovanski mitologiji, zlasti v nekaterih delih življenja mladega moškega božanstva.

Prehod iz realnosti v drug svet se je zgodil s Petrovim odhodom na Sveto goro, kjer je ob srečanju z nadnaravnim dobil svojo moč. Gora v starodavnem nasprotju narava-kultura v tradicionalni kulturi predstavlja vrednote, nasprotne nižinskim predelom in mestom. V junaški kulturi balkanske arhaične družbe je vzpon na goro dokaz moči (Žanič 1998: 169). V ustnem izročilu se pojav nadnaravnega doživlja nasprotno od nadnaravnega v pravljičah, saj nadnaravne značilnosti junakov niso prepoznane kot drugačno stanje v razmerju s stvarnostjo, v novem redu odnosov pa predstavlja prodor v resničnost in vsakdanje življenje, v katerem so meje in razmerja med svetovoma jasno opredeljeni (Bošković-Stulli 1991: 169).

Glede na izvir Klepčeve moči oziroma njegovo srečanje z nadnaravnim lahko pripovedi razdelimo v tri skupine: 1. pripovedi, v katerih Klepec moč dobi prek krščanskega pomočnika (Bog, Marija, angel), 2. tiste, v katerih mu pomaga nekrščanski pomočnik (vila/e, kresnik - vol), in 3. tiste z obema vrstama pomočnikov (Moric 2015: 208). V starejših hrvaških in slovenskih pripovedih Klepcu moč podeli kresnik v podobi vola, tako tudi v najstarejši zapisani različici Janeza Zime (zapisana pred 1839) iz Korytkove zapuščine (Popit 2010: 93–7). Na povezanost ustnih pripovedi o kresniku s pripovedjo o Klepcu in njihovo mitsko podstat je prvi opozoril Zmago Šmitek (2004: 168), pozneje so se z njo ukvarjali tudi drugi (Moric in Perinić Lewis 2016, 2018; Smole 2016, 2018; Kropelj Telban 2017). V novejših zapisih izročila prevladuje motiv pridobitve moči od vil, ki je verjetno prevzet iz ustnega izročila o Kraljeviču Marku. Marko, njegova junaška dejanja in identifikacije z njegovo podobo se pojavljajo pri vseh Južnih Slovanih. Ta junak je »najbolj priljubljeno in najbolj raznotero utelešenje Sebstva v južnoslovanskem prostoru (Schubert 2003: 107). Monika Kropelj Telban (2017) navaja slovensko izročilo o Kraljeviču Marku, ki se tematsko in motivno ujema z izročilom o Klepcu. Pripovedi o tem, kako je mladi Kraljevič Marko pridobil moč, pa najdemo tudi v hrvaških zapisih. Po pripovedih iz Istre in severne ter severozahodne Hrvaške je Marko – najšibkejši med pastirji, vilo ali več vil zaščitil pred soncem in v zahvalo dobil moč (Moric in Perinić Lewis 2018: 140–1). V pripovedi iz Bilogore (severna Hrvaška) pa je pred soncem zaščitil speče vilinsko dete, nakar ga je vila iz hvaležnosti podojila in mu tako podarila nadnaravno moč (Lovrenčić 1970: 78). Podobnost med Klepcem in Markom je že konec 19. stoletja opazil Dragutin Hirc (1892a: 4), ki je Petra Klepca imenoval »drugi Kraljevič Marko«.

KAKO JE MOČNI KLEPEC TURKE NAKLEPAL NA TEŠČE
ZJUTRAJ ZA RANO... : MANIFESTACIJA KLEPČEVE MOČI
(V PROSTORU)

Po vrnitvi s Svete gore se Klepčeva moč kaže na različne načine: 1. z novo pridobljeno močjo se redko najprej maščuje vrstnikom, ki so ga pretepali in se iz njega norčevali; 2. nato zemljo na svoji domačiji očisti kamenja, zgradi hišo ali vanjo vgradi ogromen tram (v Malem Logu); 3. po tem postane pomočnik prebivalcev doline pri vsakdanjih opravilih in 4. njihov zaščitnik pred Turki oziroma Osmani, Mongoli, Tatari in celo psoglavci; slednjič pa tudi, 5. varuh Avstro-ogrske monarhije (Moric 2015). Svojo moč torej, tako kot prebivalci doline, uporablja za premagovanje naravnih neugodnosti in za odganjanje sovražnikov iz rodnih krajev.

Kakor vsak junak tudi Klepec potrebuje nasprotje v liku sovražnika, saj ga prav zmaga nad pošastjo oziroma zlo silo »loči iz sveta povprečnosti« (Levanat-Peričić 2008: 532). Najpogosteje so to Turki, ki so v 15. in 16. stoletju pustošili po delih Gorskega kotarja in Kočevskega gospostva (Simonič 1971; Kruhek 1981: 51; Burić 1983: 14–6). Na osmanske vpade spominja veliko število toponimov, antroponimov in pripovedi v dolini. Po Slavku Malnarju (2016: 207) so se takšni toponimi ohranili »na robnih delih Gorskega kotarja«, npr. hrib Čelimbaša pri Mrkoplju, naselja Sunger in Begovo Razdolje, Turke, Velika straža, Mala straža, Viderga in gozdni predel Mrtaloz v bližini Loškega potoka, za katerega meni, da izvira iz izraza 'martolog', tj. pripadnik posebnega reda osmanske vojske.

V izročilu o Klepcu in njegovih bojih s Turki se pogosto pojavlja naselje Turke oziroma »Per Turkih«. Po prvi zapisani pripovedi o Klepcu pred letom 1839 je Klepec z drevesom gnal turško vojsko čez Sveto goro proti Osilnici in Bosljivi Loki in Turke »stisnil v kotu, kjer še zdaj stoji neka vas z vodo v ravnini, ki se imenuje Pri Turkih (PER TURKIH). Tako je nazadnje vsa vojska skočila v Kolpo, koder je vse pobil« (Popit 2010: 97). Po novejših različicah pripovedi (npr. Ožbolt 1974a: 8; Ožura 2002) pa so Turki nekoč prišli v Osilnico, s konji »šli celo v osilniško cerkev in konjem dali zobati oves na oltarju«, kar je Petra Klepca razjezilo, zato je v »Fažuncih izruval mogočno hojo in z njo koračil do Osilnice in mlatil po Turkih« (Ožura 2002: 8). Podil naj bi jih vse do vasi Turki, nakar naj bi po pripovedih in ljudski etimologiji spominjalo ime tega naselja (Primc 1995: 19).⁶ Burić (1983:

6 Po eni od različic legende so Turki na enem svojih pohodov tam zgolj počivali (Malnar 2016: 207).

62–3) meni, da poimenovanje Turki izvira iz v Gorskem kotarju precej pogostega priimka Turk, ki se pojavlja kar v 53-ih naseljih. Podobno tudi Malnar (2016: 208) navaja, da priimek Turk ni povezan s Turki (oziroma Osmani), pač pa so tako rekli osebi, priseljeni iz Bosne. V 18. in 19. stoletju je bil v vasi Turke vsaj en prebivalec s tem priimkom (Burić 1983: 342). Bojan Pajnič (2016), domačin, ki preučuje zgodovino, ustne vire in dediščino kraja, pravi, da v vasi priimka Turk ni več. Jezikoslovca Vida Barac-Grum in Božidar Finka (1981: 430) navajata, da ima nastanek imena kraja zgodovinske razloge, ki so v povezavi s Turki, čeprav neposreden razlog za tako poimenovanje ni poznan. Prebivalci kraja se najpogosteje sklicujejo na legendo o Petru Klepcu in Turkih.

Izročilo o Klepcu kot borcu proti sovražnikom in zaščitniku doline še vedno živi. Posebnost je »redka« različica pripovedi o Klepčevem boju s Turki in nastanku imena vasi Turki, ki jo povzemata Barac-Grum in Finka (1981: 430), po kateri »so Gerovčani neko roparsko četo s prevaro (s ponoči prižganimi svečami na kozjih rogovih) nagnali v beg, in se je ustavila šele pri vasi Turke.« Povedala nama jo je sogovornica iz Malega Loga, njena mati pa je iz rodbine Klepec. Pripoved po motiviki spominja na svetopisemsko zgodbo o Gideonovem napadu na tabor Midjancev, v kateri je ta z zvijačo premagal številčnejšo sovražno vojsko s pomočjo rogov in vrčev s prižganimi svečami (Sod, 6–8).

Kak je s ovcama tjerao tu u Osilnici Turke... da je ovcama stavio na glavu sviječe, da je bilo vidit kao da idu ljudi prema njima i da ih je potjerao kao u stadu, da su išli prema Turcima, da su se oni razbježali jer su mislili da ih jako puno ljudi napada. (Vera Ožbolt, roj. Mrle, Mali Log, 2016)

Čeprav ustno izročilo snov črpa pretežno iz lokalnega okolja, torej doline zgornje Kolpe in Čabranke,⁷ pa je območje boja proti Turkom v pripovedih o Petru Klepcu v (zlasti) slovenskih (pa tudi hrvaških) časopisih iz 19. stoletja znatno širše, saj tam Klepec prevzema vlogo habsburškega mita oziroma se pojavlja kot rešitelj habsburškega cesarstva pred turško grožnjo (več Moric 2015: 209, 214–5). Tako po prvi

---

7 V zapisanem ustnem izročilu Klepec navadno pred Turki reši prebivalce in naselja v ožji domovini. Ta motiv najdemo v Hirčevih črticah, saj jih kar šest od dvanajstih pripoveduje o Klepčevem boju in obrambi pred Turki v bližini rodnega kraja (Osilnica, Čabar, Suhore pri Pleščih), pa tudi pri Reki in Slavoniji. Motiv se pojavlja tudi v osmih od petnajstih pripovedi o Klepcu, ki jih je zbral Primc (1997). Turke je pregнал iz Osilnice (tri pripovedi – št. 268, 269 in 274), proti Osilnici (št. 270); s Hrvaškega proti Dimovcu (št. 274), iz mest na hrvaški obali (Crikvenica – št. 275 in Reka – št. 273), v dveh pripovedih pa je splošno zapisano, da se je boril s Turki (št. 273 in 277). Dve pripovedi omenjata, da je kraj Turki ime dobil po Turkih (št. 268 in 274), v eni (št. 269) pa se pojavi pripoved, identična Hirčevemu zapisu o Klepčevih bojih.

zapisani pripovedi (Popit 2010: 95) kot po prvi časopisni objavi zgodbe o Petru Klepcu iz leta 1846 v *Kmetijskih in rokodelskih novicah* (Sevčan 1846) se je Klepec boril z najmočnejšim turškim vojakom, ga premagal in rešil cesarstvo.⁸ Zaradi junaških dejanj ga je cesar nagradil s privilegiji, »ki so jih on in njegovi potomci dolgo uživali« (Popit 2010: 97): podelil mu je pravico do svobodnega lova in ga oprostil plačevanja davkov ali mu podelil celo plemiški naslov (Ravnikar - Poženčan 1847: 84). V hrvaških virih motiv Klepca kot rešitelja cesarstva najdemo pri Dragutinu Hircu (1892b, 1898: 148–9), ki navaja, da je Klepec za zasluge v boju proti Turkom v Slavoniji dobil plemiški naziv od cesarja Leopolda I.

Peter Klepec s turškim velikanom, kakor ga je upodobil Maksim Gaspari (Bevk 1963: 305).

Izročilo o Petru Klepcu je vtisnjeno tudi v mikrotoponime v Kolpsko-čabranski dolini, ki se povezujejo z velikim in predimenzioniranim. Po izročilu naj bi se z Loške stene odtrgale velike skale in padle v Kolpo. Največji odlomljeni kos se je imenoval Klepčeva skala. Klepec je postal sinonim za tisto, kar presega človeško moč tudi na širšem področju, saj nekateri mikrotoponimi, ki se navezujejo nanj, prehajajo meje doline. Tak primer je Klepčev kamen, ki je po Hircu (1898: 148) na Grobničkem polju, nedaleč od kraja Čavle. Peter Klepec naj bi čez Grobničko polje na Reko nosil prodajat lesene deske. Ker je bil pogosto utrujen, na polju pa ni našel kamna, na katerem bi se spočil, je tja prinesel omenjeno skalo. Oba kraja sta povezana z velikim in prevelikim oziroma z nečim, kar je lahko dvignil in odlomil samo velikan, močno božanstvo ali mitski junak.

8 Motiv obrambe cesarja in monarhije je v novejših zapisih ustnega izročila o Klepcu redek; v pripovedih, ki jih je zbral Primc, samo enkrat (Primc 1997a: 272).

Od srede 19. stoletja so izročilo o Klepcu slovenski in hrvaški »narodni buditelji« uporabljali za spodbujanje nacionalnih čustev. Navdihnil jih je romanticizem, ki je poudarjal pomen jezika in folklore pri ustvarjanju naroda, zlasti veliko vlogo v tem procesu pa je pripisoval junakom oziroma »velikim možem« (Jezernik 2013: 30–1). Nacionalno zavedni izobraženci so začeli intenzivneje zbirati ljudsko izročilo. Sprememba Petra Klepca iz lokalnega v nacionalnega junaka se je na Slovenskem začela v prvi polovici 19. stoletja z različnimi objavami v tisku, ki so imele namen prebuditi narodno zavest pri Slovencih (Moric 2015: 213). V pripovedi s pomenljivim naslovom »Peter Klepec, silni slovenski junak«, objavljeni leta 1846 v *Kmetijskih in rokodelskih novicah* (Sevčan 1846); avtor Klepca imenuje »junaški sin Slovenije«; to je doslej prvi poznani primer nacionalizacije mita o Petru Klepcu (Moric 2015: 214).

Podoben zapis najdemo pri hrvaškemu potopiscu, ki je konec 19. in na začetku 20. stoletja, v času razcveta nacionalnih idej, potoval po Gorskem kotarju in pomembno vplival na dojetje tega območja in širjenje pripovedi o Petru Klepcu. Leta 1892, slabih 40 let po prvi časopisni objavi o Klepcu, je Dragutin Hirc (1853–1921), prirodoslovec in potopisec, v *Narodnih novinah* objavil niz kratkih pripovedi „Črtice o Kotaru in Čabarskom“, v katerih omenja tudi Klepca. Posebno pozornost mu je namenil v petem poglavju svojega potopisa *Gorski kotar* (Hirc 1898: 146–150), v katerem je med drugim opisal svoje potovanje na območje Čabra iz leta 1882. Klepca je imenoval „hrvatski div“ (nav. delo: 146), vas Mali Lug (hrv.) (slov. Mali Log) pa dom „hrvaškega junaka“ Petra Klepca. Zlasti je zanimiv Hirčev opis Klepčevih oblačil: „Nosio je koretac (dugu kabanico), biele gaće, na nogama tako zvane cokle, dočim je glavu pokrivaio crven-kapom“ (prav tam). Suknen plašč (*koritec, kažaret*) so dejansko tradicionalno nosili možje na gerovsko-crnoložkem območju (Crnić 1981: 377), niso pa nosili t. i. *crven-kape*,⁹ s katero je Hirc Klepca simbolno naredil za Hrvata, čeprav je v potopisu zapisal, da jo je videl pri štokavskih prebivalcih naselja Lič (Fabijanić Stepinac 2016: 154). Kljub temu da so si konec 19. in na začetku 20. stoletja pisci omenjenih zapisov začeli prilagajati

9 Rdeča kapa (*crven-kapa* ali *crvenkapa*) je del tradicionalne oblačilne noše dinarskega in jadranskega dela Hrvaške. Kot moško pokrivalo je razširjena na območju Like in Dalmacije. Danes so njene najbolj poznane različice *lička* in šibenska crvenkapa. V preteklosti so jo pogosto nosili kot simbol hrvaške nacionalne identitete. V času hrvaškega narodnega preporoda so jo npr. nosili Ljudevit Gaj in drugi »ilirci« (Simončić 2011: 241), na začetku 20. stoletja pa je bila v Splitu izraz »narodne« politične orientacije, s katero so se razlikovali od »talijanašev« (Vojnović-Traživuk 2002: 60–1).

junaka, to ni bil začetek spora o tem, komu junak nacionalno pripada. Do polemik je, kakor bova pojasnili v zadnjem delu prispevka, prišlo šele več kot stoletje pozneje, to je konec 80. let 20. stoletja.

V Sloveniji je bil lik Petra Klepca iz lokalnega pripovednega junaka v 20. stoletju transformiran v literarni lik, zahvaljujoč delom slovenskih pisateljev (Ivan Cankar 1917, France Bevk 1956, Ferdo Kozak 1971), kar je pripomoglo k temu, da je dobil status slovenskega nacionalnega junaka (Moric 2015). Verjetno je k poznanosti Klepca v Sloveniji pripomogla predvsem Bevkova pripovedka *Peter Klepec*, ki je bila večkrat ponatisnjena. Pripovedi o Klepcu so poustvarili tudi poznejši pisci otroške literature (Kunaver 1988; Čater 1995; Primc 2009), striparji (Gatnik 1970; Izgoršek idr. 2017), avtorji animiranih filmov (Steinbacher 1999; Nikolov 2016), dramski ustvarjalci (balet: Škerl 1980; lutkovna igrisca: Lužan 1994; gledališka predstava: Sever 2017), vključene pa so tudi v šolski učni načrt (kot domače branje).

Raba imena »Peter Klepec« je na širšem slovenskem prostoru precej razširjena. Po njem so ime dobili stroji, organizacije itn., katerih dejavnost se povezuje z močjo (Moric 2015: 218): helikopter Slovenske vojske¹⁰ (od leta 1995 do danes), dva plavajoča sesalna bagra¹¹ v koprskem pristanišču (prvi: 1957 - ne obratuje več; drugi: od 2001 do danes), fitness center, adrenalinski park v Osilnici, smer v plezališču, telefon za pomoč otrokom in mladostnikom v stiski. Upodobljen je tudi kot igralna karta v slovenskem taroku.

Sesalni bager Peter Klepec iz leta 1957 (foto: Arhiv Luke Koper).

10 Gre za šolski helikopter Slovenske vojske (tip Bell 206).

11 Plavajoči sesalni bager je namenjen čiščenju plovnih kanalov in poglobljanju morskega dna. Poleg Petra Klepca v Luki Koper uporabljajo tudi sesalni bager z imenom Martin Krpan. Z obema upravlja podjetje Luka Koper INPO, d.o.o.

Na Hrvaškem Klepec ostaja navzoč samo v lokalnih okvirih, npr. v ustnem izročilu čabarskega območja, in ne prehaja na nacionalno raven. V zadnjih letih se pojavlja zlasti kot literarni lik v delih lokalnih pisateljev (Žagar 2001; Pochobradsky 2001; Malnar 2004) in v delih učencev osnovne šole Petar Zrinski iz Čabra (Janeš 2002). Folklorist Nikola Bonifačić Rožin je avtor književnega dela *Petar Klepac: Lutkarska igra u 5 slika* (rokopis), ki jo je leta 1964 uprizorilo Lutkovno gledališče Reka (Bonifačić in Zebec 2017: 449). Leta 2015 je izšlo literarno delo spod peresa hrvaškega pisatelja, ki ni bilo objavljeno zgolj na območju Klepčeve »ožje domovine«; to so otroške pripovedke *Goranove priče* publicista in mladinskega pisatelja Mladena Kušeca (2015), v katerih glavnemu protagonistu, dečku Goranu, vila preda palico Petra Klepca, s katero potuje in odkriva naravno, zgodovinsko in kulturno dediščino Gorskega kotarja.

Klepca poznajo tudi nekateri prebivalci Gorskega kotarja in Primorja (Reka, naselja na Grobničkem polju), vendar njegova podoba ni niti blizu ugledu narodnega heroja, ki ga ima v Sloveniji. Morda so ga iz hrvaškega spomina »izrinili« Zrinski in Frankopani, nekdanji gospodarji Gorskega kotarja in hrvaškega dela doline Petra Klepca. Blažević in Coha (2008) Nikolo Šubića Zrinskega in njegove pravnuke Nikolo, Petra in Frana Krsta Frankopana imenujeta »kultni liki hrvaškega nacionalnega imaginarija«. Njihovo junaštvo in mučeništvo je pogost motiv v hrvaški literaturi (Sertić 1970; Šicel 1971, 1991; Batušić 1993; Vaupotić 2002), pa tudi v ustnem izročilu, ljudskih pesmih, šegah in navadah (Zečević 1972). Identiteta Zrinskih in Frankopanov

se je nenehno (re)konstruirala, ostajajoč odprta za različne ideološke interpretacije. Odvisno od okoliščin so se lahko srečevali ali ustvarjali zaveznitstva z različnimi Drugimi – Turki, Madžari, Avstrijci ali Srbi, itn.; identificirali so se lahko tako z zahodnjaki kot z Balkanci. (Blažević in Coha 2008: 114)

Podoben status, kakor ga ima Peter Klepec v Sloveniji, ima na Hrvaškem Veli Jože, velikan iz istrske mitologije; njegovo priljubljenost gre pripisati posebej pisatelju Vladimirju Nazorju. Njegova pripoved *Veli Jože* (1908) je nastala »v okviru nacionalnih in narodno-preporodnih gibanj v Istri na začetku 20. stoletja« (Mihanović 2003: 122), in še danes ostaja obvezno osnovnošolsko čtivo na Hrvaškem.¹²

---

12 Po ustnem izročilu je v Istri v preteklosti poleg ljudi živelo tudi mnogo velikanov, ki so jih ljudje iz hudobije zastrupljali. V vsakem mestu so pustili zgolj enega, da bi jim služil. Veli Jože je pripadal prebivalcem mesta Motovun, vendar so Motovunčani z njim slabo ravnali. Ko so ga poslali z ladjo v Benetke, je na krovu spoznal galjota Ilijo, ki mu je po-

Veli Jože je, tako kot Peter Klepec, simbol velikega in močnega junaka, po njem se je imenoval nekdanji največji in najmočnejši plavajoči žerjav na Jadranu, ki je bil v uporabi med letoma 1949 in 2004. Z upornim istrskim velikanom so Petra Klepca pogosto primerjali tudi najini so-govorniki s hrvaške strani meje: *Jer si svaki kraj, ko Veli Jože i to, nade svog junaka* (Josip Klepac, 2016).¹³

Podoba Velega Jože na eni od hiš v Motovunu, Hrvaška (foto: Ana Perinić Lewis, 2018).

Na Hrvaškem je edini neposreden primer rabe Klepčevega imena in podobe »Avto i karting klub Petar Klepac« iz Gerova, ki deluje od leta 2012. Klub je glavni organizator Hrvaškega prvenstva športnih vozil na gorskih stezah, ki ga organizira na trasi Smrečje–Trstje. Za logotip je izbral podobo Petra Klepca s tramom na rami in Klepčevo domačijo v ozadju. V desnem levem kotu logotipa, ki oblikovno spominja na grb, je hrvaška šahovnica. Podoben logotip ima tudi predelovalnica lesa „Pilana Muhvić“. Lastnik AKK Petar Klepac in Pilane Muhvić je Josip Muhvić iz Malega Loga.

---

jasnil pomen svobode. Ilija je v nevihti umrl, Jože pa se je rešil, odplaval do istrske obale in preostale velikane nagovoril k uporu. Združeni velikani so ustanovili svoje mesto na hribu Psoglavcev. V eni od različnih zgodbe so velikani med spopadom, v katerem so napadalcii napadli njihovo mesto, ko so iskali velikanski zaklad, z drevesi iz motovun-skega gozda pometli sovražnike z obzidja. Vendar pa so ljudje med velikane z zlatom in vinom vnesli razdor. Vsi so se kot sužnji vrnili v svoja mesta, razen Velega Jožeta, ki je na gori čakal na primernejši trenutek za uresničitev svobode.

13 »Preprost narod hoče vedno imeti junaka, Gebarji so imeli Petra Klepca, Notranjci Martina Krpana, Istrani pa Velega Jožo«, meni tudi Jože Primc (<https://www.youtube.com/watch?v=0_9x8TGt4ns>).

Rezbarija na steni pisarne Pilane Muhvič prikazuje dirkalna avtomobila AKK Petar Klepac, desno zgoraj je logotip s podobo Petra Klepca, avtor Ožbolt (foto: Anja Moric, 2016).

OTROCI PETRA KLEPCEVA ALI KDO IMA PRAVICO DO KLEPČEVE MOČI?

Sočasno s še vedno živim ustnim pripovednim izročilom se lik Petra Klepca rabi tudi v sodobnih lokalnih in regionalnih identifikacijah in predstavitev kulturne dediščine hrvaških in slovenskih krajev na obmejnem območju. Novejši primeri rabe, simbolike in imaginarija, povezanega s tem še vedno primarno lokalnim junakom, so povzročili delitev med nekaterimi prebivalci doline, ki je pripeljala do razprav komu pripada v nacionalnem pogledu: je Hrvat ali Slovenec? Nekaj let po izdaji knjige Antona Ožbolta *Dežela Petra Klepca* (1974a) je občina Osilnica sprejela odločitev, da svoj prostor zaradi turistične promocije in za spodbujanje razvoja podeželja (primerjaj Primc 1997b: 5) poimenuje prav s to krilatico. To je podžgalo še danes živa nasprotja med nekaterimi posamezniki in lokalnimi skupnostmi v dolini. Poimenovanju občine Osilnica za *Deželo Petra Klepca* so najbolj nasprotovali prebivalci Malega Loga, zlasti družina Klepac, ki trdijo, da izvirajo iz Klepčeve rojstne hiše. Vera Jelenc, rojena Klepac, je v pripovedih, ki jih je zapisal Primc v zbirki *Okamneli mož*, poudarila družinske vezi s Petrom Klepcem: »Huja, iz kire je Pitr Klepc stesjou gredo, je staua na našo, Klepčeve, zjemla.« »Peter Klepec je moj prednik...« (št. 277 »Greda Pitra Klepca«, po Primc 1997a: 270)

Preden podrobneje analizirava »bitko za Klepca«, pogledjmo, kaj o njegovem kraju rojstva pravi ustno izročilo. Čeprav nobena od zapisanih pripovedi ne opredeljuje Petra Klepca za Slovenca ali Hrвата, se namreč pripovedi ločijo prav po navedbah o kraju njegovega rojstva in bivanja. Prevladujeta dve različici, in sicer, da je bil rojen v Osilnici ali njeni okolici na slovenski strani meje in da je bil rojen v Malem Logu (hrv. Mali Lug) na hrvaški strani meje. Najstarejši zapis spod peresa Janeza Zime pravi, da je bil Klepec rojen v Malem Logu (Popit 2010: 93), druga tiskana objava o Klepcu iz leta 1847, ki jo je napisal Ravnikar - Poženčan pa, da je bil iz Osilnice. V hrvaških virih, ki vsebujejo zapise izročila, je kot kraj rojstva naveden Mali Log (Hirc 1892a: 4, 1898: 146; Jemeršić 1904: 128; Bonifačić Rožin 1953; Jurković 1953). V dveh od petnajstih pripovedi, ki jih je zbral Jože Primc (1997a), se kot kraj rojstva omenja Osilnica (ali »pri Osilnici«), v dveh Ribjek, v eni pa Gorači v okolici Čabra. Osilnica pa naj bi ime dobila prav po silnih, tj. močnih in junaških domačinih (Primc 1993: 15). Pogosto je, tudi tedaj, ko se kot kraj rojstva pojavlja kak drug kraj, Mali Log naveden kot Klepčevo poznejše bivališče, kamor se je preselil z materjo ali soprogo (v dveh pripovedih – št. 265 in št. 272, Primc 1997a: 267, 271). V štirih pripovedih se omenja Klepčeva hiša v Malem Logu (št. 267, 276, 277 in 278, Primc 1997a: 262, 270–2). Jože Ožura (2002) navaja, da je Peter živel z materjo na obrobju Osilnice, »morda tam nekje na Selih ali na Puojzu [Plazu] ali Potuharici«, pozneje pa se je z družico preselil v Mali Log, kjer je zgradil hišo. Tudi po Tonetu Ožboltu je bil rojen v Plazu pri Osilnici in je šel v Mali Log za pastirja (Ožbolt 1974b: 6). »Čigav je Peter Klepec, slovenski ali hrvaški?«, se je leta 1991 v časopisu *Dolenjski list* spraševal tudi Jože Primc in ugotavljal: »Osilničanje trdijo, da je bil po rodu Osilničan in da je služil za pastirja v Malem Logu na sedanjem Hrvaškem, spet drugi pa prav nasprotno: da je bil zagotovo rojen v Malem Logu, služil pa je v Osilnici in njeni okolici« (Primc 1991b: 12). Klepčevo »državljanstvo« je torej bolj ali manj odvisno od tega, na kateri strani meje živi pripovedovalec.

Na razširjenost verjetja v povezavo med Klepcem in Malim Logom in hkrati na sodobno izročilo o Petru Klepcu je vplival zlasti že omenjeni potopisec Dragutin Hirc, ki je vas Mali Log označil za dom »hrvaškega junaka« Petra Klepca in zelo podrobno opisal hišo, v kateri naj bi bil Klepec rojen in v kateri so v času Hirčevega obiska živeli njegovi potomci (nad enim od oken je bila zapisana

letnica 1712) (Hirc 1898: 146).¹⁴ V hiši je bil ogromen ostrešni tram, ki naj bi ga bil prinesel sam Peter Klepec: „Ta je greda sada prepiljena 4,5 m duga, 85 cm široka, a 15–20 cm visoka“ (prav tam). Hišo in tram je omenil že Zima, vendar je bil njegov zapis iz nemščine preveden in objavljen šele leta 2010 (Popit 2010), zato ni mogel neposredno vplivati na razširjenost izročila o Klepčevi hiši v Malem Logu. Hišo je leta 1942 zažgala italijanska fašistična vojska, ki je družino Klepec skupaj z drugimi prebivalci doline odgnala v koncentracijska taborišča. Hirčev opis Klepčeve hiše je pomembno vplival na identifikacije prebivalcev Malega Loga s Klepcem in je bil eden izmed glavnih argumentov v razpravah s Slovenci o Klepčevem hrvaškem izviru.

S povzemanjem Hirčevih zapisov sva se srečali med terenskim delom v letih 2015 in 2016 v hrvaških naseljih Mali Log, Gerovo in Čabar, kjer so naju sogovorniki pričakali z lastnimi primeri Hirčevega potopisa, njegovimi prepisi ali fotokopijami. Marsikdo Klepca povezuje z Malim Logom prav zato, ker imajo ruševine hiše, ki jo je opisal Hirc, za »fizičen« oziroma oprijemljiv dokaz o Klepčevem obstoju, prebivalci hiše pa so prepričani, da so potomci Petra Klepca: »Tukaj blizu živi še Josip Klepac, ki pravi, da je rojen v Malem Logu, v hiši Petra Klepca, katerega potomec je v ravni sorodstveni liniji« (Fanika Mrle, rojena 1922, Zamost, po Primc 1997a: 265). Na člane družine Klepac kot na Klepčeve potomce rojene v »Klepčevi hiši« so naju napotili vsi najini sogovorniki iz hrvaških naselij. Prepričanje o Klepčevem dejanskem obstoju je še okrepila postavitve spomenika – ogromnega kipa Petra Klepca – poleg ruševin hiše (o tem več v nadaljevanju). V Malem Logu se je v času, ko je te kraje obiskal Jemeršić (1904: 128), laz v bližini Klepčeve hiše imenoval po Klepcu. Danes je na tem mestu Ulica Petra Klepca. V bližini hiše pa je tudi jablana, ki je med vaščani znana kot Klepčeva jablana (Škiljan 2012: 100). Izročilo, podobno opisanemu izročilu o Klepčevi domačiji v Malem Logu, najdemo tudi na slovenski strani. Rojstni hiši Žagarjevih v Bezgovici se je reklo Junakovi, in sicer zato, ker je bil, kot je zapisal Tone Žagar, »pred več kot 150 leti pri hiši silno močan človek. Ta je na ostrešje sam nesel vrhnji slemenski tram. Od takrat so ga klicali Junak in od tod hišno ime Junakovi« (Makarovič idr. 2002: 37).

---

14 Drugi hrvaški potopisec, Ivan Nepomuk Jemeršić (1864–1938), je Gorski kotar opisal leta 1904 v knjigi *Kopnem i movem na Plitvička jezera*. V opisu Malega Loga je omenil Petra Klepca; zapisal je eno redkejših različic pripovedi; v njej je Klepec starec z nadnaravno močjo, ki je v času turških vpadov posekal na stotine sovražnikov in turških glav (Jemeršić 1904: 128).

Kip Petra Klepca pri ruševinah Klepčeve hiše v Malem Logu, poleg stoji avtor kipa Marijan Leš, leta 2002 (arhiv Marjana Leša).

Nasprotovanja, ki so se pojavila ob koncu 80. let 20. stoletja z »Deželom Petra Klepca«, je temeljito raziskal Jože Primc v knjigi *Peter Klepec in njegova dežela*. Prizadeval si je, da bi prikazal hrvaško in slovensko stran zgodbe. Posebno poglavje je namenil rodbini Klepac, ki je zahtevala »da je treba končno o Petru Klepcu napisati le čisto resnico«. Zlasti Josip in Vera Klepac¹⁵ se nista strinjala s tem, da se kot »Dežela Petra Klepca« promovira le krajevna skupnost Osilnica, ne pa tudi hrvaški del doline (Primc 1991a: 5; Stanko Nikolić 2017).

Z Josipom Klepcem sva se pogovarjali v letih 2015 in 2016 na njegovem domu v Čabru. Njegov vzdevek je bil »Jaki« (slov. »Močni«), kakor je ponosno povedal sam in kakor je zapisal že Primc.

59-letni Josip Klepac pravi, da v mladosti (pred vojno ni bil močan. Tudi on je s fantiči pasel krave in drugo živino (kot Peter Klepec) skupaj z drugimi otroci na vaški gmajni. Bil je bolj šibak in vrstniki so ga dražil tako, da so mu dejali *Jaki (Močni)*. On je to vedno vzel za zasmehovanje in se je pogosto z njimi stregel. (Primc 1991a: 14)

V pogovoru leta 2016 je na vprašanje, zakaj so ga klicali »Jaki«, odgovoril: "Moj nadimak je Jaki, jer sam njegov..." Josip Klepac se je

---

15 Kot Klepčevi neposredni potomci, rojeni v Klepčevi hiši v Malem Logu, se predstavljajo Vera (1928–2016), Dragica (1931), Josip (1933–2017), Anka (1936) in Anton (1939). Josip Klepac, s katerim sva se pogovarjali dvakrat, je umrl leta 2017.

vse do smrti izrazito čustveno odzival na kakršno koli rabo lika Petra Klepca zunaj Malega Loga, zlasti na trditve o drugih krajih rojstva Petra Klepca ali na dvome o njegovih rodbinskih povezavah s tem junakom. Posebno so ga motili knjiga Antona Ožbolta iz leta 1974 in postavljanje tabel z napisom »Dežela Petra Klepca« ter Klepčevih kipov v Osilnici, za katere je priznal, da so jih v noči po postavitvi s skupino prijateljev nameravali zrušiti, a so si nato premislili. Njegove navedbe je potrdil tudi Josip Muhvič (2016) iz Malega Loga. Nasledstvo Klepčeve moči navajajo tudi drugi »Klepčevi potomci«, ne glede na spol:

Dedo je bio Klepac, mama je bila Klepac i ovi su Klepčevi (pokaže v smeri Klepčeve hiše in spomenika), ma mislim uvijek su se držali neki rod. Još meni su znala djeca reći, mislim, kak sam jaka, da sam potomak Petra Klepca. Jer kad smo u školu hodali, onda sam ih znala braniti, međusobno kad su se tukli, onda su rekli 'Ma da, kad si ti od Petra Klepca pa si jaka!' (Vera Ožbolt, roj. Mrle, Mali Log, 2016)

Na širšo identifikacijo prebivalcev doline s Klepcem in/ali njegovo močjo morda nakazuje tudi razširjenost priimka Klepec oziroma Klepac po vsej dolini. Tone Žagar, rojen v Bezgovici, je navedel, da si je konec 90. let ogledal pokopališče v Gerovem: »Skoraj na vsakem drugem ali tretjem nagrobniku piše 'Ovdje počiva obitelj Klepac'. Pa kaj bi. V naši majhni vasici, ki šteje devet hiš, sta bili dve hiši s priimkom Klepec« (po Makarović idr. 2002: 36). Zanimivo pa je, da kljub pogostosti priimka Klepec, ni kraja s tem imenom (Primc 1996: 14).

»SPOMENIK JE ZRASEL«

Petra Klepca so iz dolgega spanja prebudili prav konec 80. let prejšnjega stoletja, ko so se odločili, da mu postavijo spomenik.¹⁶ Leseni kipi Petra Klepca so postali simbol obeh strani meje in ena večjih turističnih znamenitosti. Lik in izročilo o Petru Klepcu občini Osilnica

---

16 Prvi znani vizualni prikaz Petra Klepca opisuje Hirc (1898: 149): „Kuća u Malom lugu imala je cimer sa njegovom slikom. S desne mu strane bijaše mač i koplje, s lieve buzdovan i strielica, a pod nogama Ture. Nad glavom mu bijahu rieči: *Plemeniti Petar Klepac*. Ovog cimera sada nema, a ne zna se, kamo je dospio. Gerovski kućarci oko četrdesete godine nosili su ga sobom i pokazivali po gradovima.“ Po pripovedovanju Vere Jelenc je pred vojno na hiši Petra Klepca stal lesen kipec (št. 277 »Greda Petra Klepca«: »leseni kipec ki je bil včasih nad vhomom v hišo«, po Primc 1997a: 271), kar potrjuje tudi Josip Klepac (2015: *I bio je čovečuljak koji je na fasadi bio skrušen, ono, na stolčiću, al ga je nevretime bilo bacilo dole pa su ga baš tamo sklonili sa tim knjigama, ne; 2016: bio je na kući tamo gdje su se obično selice zaustavljale na putu.*)

in Čaber še danes uporabljata za svoje samopredstavitve in turistično promocijo. Identična kipa, ki ju je izdelal Marjan Leš iz Gerova, stojita ob vhodu in izhodu v občino Osilnica. »Ploščata« Petra Klepca nad glavo držita izruvan hrast, na katerem piše: »Dobrodošli v deželi Petra Klepca«. Tretji kip istega avtorja, vendar izdelan po drugem načrtu, stoji v Malem Logu pri ruševinah Klepčeve domačije, četrti kip, spod rok akademskega kiparja, Staneta Jarma, v gostilni Kovač v Osilnici (Primc 1991a: 1), še en, peti kip (iz serije ploščatih kipov Marjana Leša), pa so oktobra 2018 postavili nad Čačičem.

Spomenik Petra Klepca v Osilnici, avtor Marijan Leš (foto: Anja Moric, 2016).

Vse nacionalne delitve povezane s Petrom Klepcem, raba njegovega lika in predstavitve s spomeniki, so primeri »izumljene tradicije«. Spomenike je mogoče videti kot njihov materialni izraz, saj želijo »vzpostaviti kontinuiteto s primerno junaško preteklostjo« in se v glavnem pojavljajo kot »odziv na nove razmere« (Hobsbawm 1983: 2); v primeru Petra Klepca je to delitev območja doline med različne administrativne enote, ki se promovirajo kot posebni turistični cilji, in med različni državi. Izumljene tradicije izpolnjujejo tri vrste prekrivajočih se funkcij: 1) ustvarjajo ali simbolizirajo družbeno kohezijo ali članstvo v skupinah, 2) določajo ali legitimirajo institucije, status ali razmerja moči, 3) težijo k socializaciji, vcepljanju mišljenja, vrednotnih sistemov in pravil ravnanja (Hobsbawm 1983: 9).

Ustvarjanje tradicije s postavljanjem spomenikov je proces, ki poteka od zgoraj navzdol. Za junaka običajno ljudje sprejmejo tistega,

ki ga tako predstavijo voditelji skupnosti (Jezernik v Maselj 2017). Peter Klepec ni izjema. Idejni vodja in aktivist izdelave in postavitve osilniških spomenikov je bil upokojeni zdravnik Stanko Nikolić iz Hriba pri Fari,¹⁷ ki je bil konec 80. let 20. stoletja predsednik Krajevne skupnosti Osilnica. V pogovoru je povedal, da je pomislil

da bi zaradi razvoja, tud zaradi turizma ... ratala ena turistična destinacija Osilnice. Padla mi je ideja, da bi ogradili taj prostor kolko se da ... da bi u Mirtovičih, kjer se pride preko mosta, da bi tu bila jedna mejna točka dežele Petra Klepca odnosno krajevne skupnosti Petra Klepca, pa u Zamostu, [...] kad se dodje čez Čabranko u Osilnico. (Stanko Nikolić, 2017)

Nikolić s postavitvijo kipov ni nameraval podžigati nacionalnih čustev, pač pa je Petra Klepca videl kot lik, s katerim bi v prebivalcih občine Osilnica zbudil ponos in jih povezal. S Petrom Klepcem je želel spodbuditi turizem in reševanje problemov prebivalstva doline: ceste, telefona, televizije, vodovoda itn. Najprej je v osilniškem obratu »Liv Postojna« naročil velik železen kip Petra Klepca, ki pa ga nikoli niso postavili. Po pogovoru s kiparjem Marijanom Lešem se je namreč Nikolić odločil pri njem naročiti enaka lesena kipa, ki bi se bolj skladala z okoljem kakor železni kip (Stanko Nikolić, 2017).¹⁸

Marijan Leš, ki sva ga obiskali avgusta 2016 na njegovem domu in delavnici v Gerovu, se spominja:

Oni su jednog Petra Klepca napravili od (pokazuje promjer zatvarajući krug kažiprstom i palcem) ovakvih okrugli željeznih štangi koji je ovak stajao (uspravno pokazuje visinu), visok jedno dva metra. Ja sam se naravno narugao pa sam rekao: 'Pa to ste mogli malo dat nekome da vam napravi nešto bolje.' – 'A ti bi to mogao?' – 'Bi, zašto ne.' I tako je stvar krenula. Doktor Nikolić je jednog dana došao sa traktorom, dopeljao sve te grede veli 'Evo tu su, radi!' (smeh).

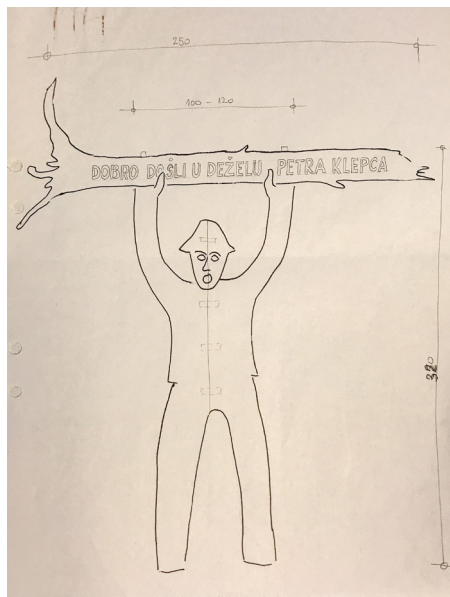
Skromno je dodal še: *Kažu umjetnik, ja kažem dobar majstor, možda prije nego umjetnik. I eto, Petar Klepac je i meni zanimljiv kao i svim ljudima ovog kraja pa sam imao potrebu da se na neki način izrazim u odnosu na njega.* Pri izdelavi in podobi kipov ga je omejevala količina lesa, ki so mu ga dali na razpolago, zato sta, kakor je povedal, kipa ploščata.

17 Več o dr. Stanku Nikoliću, upokojenem zdravniku, ki je vse do smrti, leta 2019, aktivno sodeloval pri razvoju skupnosti, glej v članku <<http://www.e-utrip.si/osebnost-le-ta-2016-dr-stanko-nikolic/>>3. 5. 2017.

18 Območje Osilnice so označili tudi z lesenimi kozolčki »tipa Leš« (Stanko Nikolić, 2017).

Pa ja sam ga uvijek tako zamišljao da je on tjerao te Turke, kako legenda kaže, sa iščpanim stablom, a to mi je bilo prilično jednostavno, lakše možda nego ovo što sam radio u Malom Lugu, tu je ipak malo zabtjevnije, ovo je bilo prilično jednostavno. (Marijan Leš, 2016)

Skica, po kateri je Marijan Leš izdelal ploščata kipa Petra Klepca (arhiv Marjana Leša).

En kip so postavili v Osilnico, drugega pa v Mirtoviče. Leta 1997, ko je bila zgrajena obkolpska cesta po slovenskem bregu Kolpe, so kip iz Mirtovičev prestavili k Sv. Ani, na mejo med novonastalo občino Osilnica in občino Kočevje (ko so kip postavili v Mirtoviče, je bila občina Osilnica še krajevna skupnost občine Kočevje) (B. n. a. 1997: 5). Niso pa nikoli uresničili zamisli, da bi pri Sv. Ani postavili še večji, 8 m visok kip, ki bi bil viden daleč naokrog (M. Š. 2002: 15). Leto ali dve po postavitvi kipov je lesen kip Petra Klepca izdelal tudi akademski kipar Stane Jarm. Kip so obesili na pročelje gostilne Kovač v Osilnici, kar se zdi Nikoliću (2017) sporno, saj je šlo, kot pravi, v tem primeru za rabo Klepca in korist posameznika in ne skupnosti.

Pesnik Zlatko Pochobradsky iz Čabra je prizadevanja za oživetev Petra Klepca kmalu po postavitvi kipov prepoznal kot pomembna in izrazil željo po njegovi rabi na obeh straneh meje:

Spomin na Petra Klepca je treba oživiti tako na kulturnem, turističnem kot splošno poslovnem področju. Naš kraj ima svoj simbol, na katerega smo predolgo pozabljali. Imamo nekaj, česar ne znamo ceniti. Ze ob gradnji spomenika padlim v NOB sem predlagal, naj bi ga

simbolično združili z likom Petra Klepca, a takrat še ni bilo posluha za to pobudo. Prizadevni Osilničanje pa so nas opozorili, na kaj smo pozabili. Peter Klepec naj bo simbol ljudi z obeh bregov Kolpe in Čabranke, saj pravzaprav nismo tu ne pravi Slovenci ne pravi Hrvatje. Imamo skoraj enak jezik in se ne bi smeli deliti. Kraji so siromašni tudi v kulturnem pogledu, saj nimamo niti svoje narodne noše niti narodne pesmi. (Pohobradsky, po Primc 1989: 20)

Najpomembnejša naloga spomenikov je ohranjanje spomina, pri čemer »imajo pomembno vlogo njihova oblika, lokacija, na kateri so postavljeni, in informativni napis, ki je pogosto del spomenika« (Jezernik 2014: 7). Spomeniki so vizualni nosilci sporočila, s katerim se interpretira preteklost in ustvarja prihodnost. Nemogoče je oceniti, koliko so se prebivalci doline pred postavitvijo spomenikov identificirali s Petrom Klepcem, so se pa identifikacije s tem junakom okrepile po postavitvi spomenikov in uvedbi drugih kulturnih aktivnosti Osilničanov. Čeprav se tudi mesto Čabar danes predstavlja kot „Zavičaj Petra Klepca“ (Domovina Petra Klepca), legendarnega hrvaškega junaka, se zdi, da ga zares trži predvsem Občina Osilnica. Del sprevoda, ki se vsako leto skoz Osilnico sprehodi na praznik Petruvo, farno žegnanje, 29. junija, in so mu leta 1995 dodali kulturni program, je tudi Peter Klepec. Od leta 2010 na prireditvi diatonični harmonikarji tekmujejo za Pokal Petra Klepca (Stanko Nikolić, 2017). Taki rituali in predstavitve skupaj s spomeniki institucionalizirajo in legitimizirajo spomin na Petra Klepca. Na ta način »ohranjani spomini postanejo sestavine identitet tudi za tiste, ki se sicer ne čutijo povezani z njimi« (Crane 2005: 32 po Jezernik 2014: 7). Spominjanje in pomnjenje imata namreč pomembno vlogo pri graditvi in ohranjanju tako individualne kot družbene identitete. V teh dveh procesih se sistematizira preteklost, potrjuje sedanjost in načrtuje prihodnost. Socialni spomin je zelo pomemben za oblikovanje skupinske identitete. Posamezniki ga imajo, četudi niso imeli dejanskega stika s preteklostjo, ki se je »spominjajo«, saj je socialni spomin odnos do preteklosti, ki se uresničuje v sedanjosti (Connerton 2004 [1989]: 21). Maurice Halbwachs (1992 [1925]: 23–4) je avtobiografsko spominjanje razčlenil na spominjanje dogodkov, ki smo jih osebno doživeli v preteklosti, in na zgodovinski(o) spomin(janje), ki se materializira v prostoru, simbolnih znakih in praksah (pisni viri, ustno izročilo, fotografije, koledarji, spomeniki, pa tudi komemoracije, festivali itn.). Njegova naslednika, nemški egiptolog in kulturolog Jan Assmann in francoski zgodovinar Pierre Nora, opozarjata prav na »trdna oporišča«, tj. na materialne in opredmetene spomine ter njihovo produkcijo. Assmann jih imenuje »figure spominjanja«,

Nora pa »kraji spomina«. Vsaka skupina skuša ustvariti in si zagotoviti prostore, ki so »simboli njene identitete in sidrišča njenega spominjanja« (Assmann 2006: 54). Spomeniki so kot kraji spomina »priče nekega drugega časa, iluzije večnosti« (Nora 2006: 28) in »identitetne tvorbe preživelih« (Assmann 2006: 73). Spomenik praznuje zmage in junake, opozarja na tisto, kar si je treba zapomniti, poseblja mite geneze in je kraj, v katerem častimo sami sebe (Danto 1985: 152, po Young 2006: 201). Pomeni in prakse, povezani s spomeniki se spreminjajo glede na obdobje, družbeni trenutek in politični kontekst. Različne interpretacije preteklosti lahko postanejo jabolko spora v skupnosti, pri čemer dolina zgornje Kolpe in Čabranke ni izjema.

Postavitev »ploščatih« osilniških kipov je, kot že rečeno, zmotila Josipa Klepca in nekatere prebivalce hrvaške strani doline. Nikolića so spraševali, zakaj kipov niso postavili tudi na hrvaški strani, češ da je Peter Klepec njihov. Odgovoril jim je, naj, če mislijo, da je Klepec s področja občin Delnic ali Čabra, vplivajo na svoje lokalne organe, da postavijo spomenike tudi na drugi strani Kolpe in Čabranke. Povedal je, da do takrat še ni vedel za hišo in gredo Petra Klepca v Malem Logu. Po tem so se sicer začeli dogovarjati o obnovi Klepčeve hiše in postavitvi kipa tudi v Malem Logu, vendar za uresničitev več kot desetletje ni bilo potrebnih finančnih sredstev (Stanko Nikolić, 2017).

Nikolić je kot prodoren lokalni politik predvidel, da bi lahko novonastalo »Klepčevo vprašanje« izkoristil kot razlog za sklic sestanka slovenskih in hrvaških lokalnih in državnih politikov, na katerem bi poudaril razvojne in okoljske probleme v dolini (slabe prometne povezave, ureditev vodovoda itn.) in jih končno postavil med lokalne in državne politične naloge. Leta 1990 so se na njegovo pobudo sestali župani občin Kočevje, Čaber in Delnice, zastopnika hrvaškega ministrstva in ministrstva za okolje in prostor iz Ljubljane, da bi se pogovorili o trenutnih problemih Kolpske doline. Dilema o Klepcu je tako pripomogla, da so zbrali vse lokalne in državne veljake na enem mestu, kjer so govorili o problemih in zapisali smernice za razvoj doline. Nikolić in njegovi somišljeniki so po osamosvojitvi slovenskemu notranjemu ministru Igorju Bavčarju predlagali, da bi se na območju 10 km od Kolpe in Čabranke oblikovalo brezcarinsko območje brez meje, kar bi omililo razvojne probleme v dolini in olajšalo življenje prebivalcev, vendar za kaj takega pri vladi ni bilo posluha (Stanko Nikolić, 2017). Nikolić o prepirih v zvezi s Klepčevimi kipi pravi, da to *niso bile diskusije na nož*. So pa nekateri posamezniki svoje nasprotovanje izražali tudi tako, da so npr. v Mirtovičih pri Klepčevem kipu za praznik Vseh svetih prižigali sveče.

Stanko Nikolić, pobudnik postavitve spomenikov Petru Klepcu (foto: Anja Moric, 2017).

Dobrih 18 let pozneje, 20. julija 2007, je spomenik Petra Klepca dobila tudi vas Mali Log. Postavilo ga je mesto Čaber, s podporo lokalnega urada za gozdove „Šumarije Gerovo“ in „Uprave šuma Podružnice Delnice“ (Frković 2007: 487). Na informativni plošči je zapisano: »Petar Klepac legendarni div čabarskoga kraja«, navedeni so nekateri segmenti različnih pripovedi o Klepcu, o njegovi hiši, primerjajo ga z Velim Jožetom in Martinom Krpanom. Kip ima okrog pasu privezan zvonec, delo obrtnika, ki podobne zvonce izdeluje za istrske zvončarje, na tabli poleg spomenika pa piše: „Pozvonite zvono da i Vi dobijete malo snage i puno dobrote“, kar mimoidoči in turisti radi naredijo. Spomenik je monumentalnih dimenzij (Marijan Leš: *Cijela skulptura je pet puta pet, visine pet metara i pol je bila...*) in izdelan iz brestovega lesa. Marijan Leš se je, preden se je lotil kipa, seznanil z različnimi pripovedmi o Petru Klepcu (Marijan Leš: *...pokušao sam sve varijante te priče čuti jer je jako važno da znaš za šta se ide i onda je malo ipak lakše raditi.*). Pogovarjali sva se tudi z Zlatkom Pochobradskym (2016), enim izmed pobudnikov izdelave malološkega spomenika, ki je poudaril željo, da je spomenik Petra Klepca hkrati spomenik prebivalcem, ki so med drugo svetovno vojno trpeli in umirali v italijanskih koncentracijskih taboriščih, zlasti v zloglasnem taborišču Kampor na otoku Rabu (Malnar 2003):

Ja sam htio evo od malih nogu, od kad sam čuo tu priču o Petru Klepcu, ne samo o Petru Klepcu, nego i o jeziku, sačuvati to za pokoljenja jel'. Zato sam toliko radio i na imidžu Petra Klepca i ... međutim to vam je išlo vrlo, vrlo teško. Htio sam prvo da Petar Klepac bude onaj spomenik koji je sad u Malom Lugu, da pod tim pokroviteljstvom ti internirci nađu svoj mir... (Zlatko Pochobradsky, 2016)

To zamisel je izrazil tudi v svoji pesmi *Mali Log* (slovenski prevod v Primc 1991a: 23):

Spomenik je zrasel
v tvojem srcu
in interniranci gledajo v njem
vso svojo muko
in glad
a škoda je
velika škoda
da še peter klepec
ni videl svojega obraza
stoletnega obraza
v njem
da bi videl svoj obraz
peter klepec
in mi vsi.

11. oktobra 2018 je bila na Strmi Rebri nad Osilnico v bližini Čačiča slovesna otvoritev najnovejšega kipa Petra Klepca. Pobudnik projekta je bil spet Stanko Nikolić, avtor kipa pa Marjan Leš. Projekt je finančno podprla Občina Osilnica. Nikolić (2018) pravi, da do polemik ali nasprotovanj postavitvi kipa tokrat ni prišlo. Zataknilo se je le pri pridobitvi dovoljenja za postavitvev na državni zemlji, a so težavo rešili tako, da so kip postavili na zasebnem zemljišču.

Otvoritev najnovejšega, petega kipa Petra Klepca na Strmi rebri pri Čačiču, 11. oktober 2018 (foto: Anja Moric, 2018).

Peter Klepec/Petar Klepac/ Pitir Kljep(o)c v vsaki od različic svojega imena združuje več identitet: lokalne, regionalne, nacionalne. Lokalni junak iz doline zgornje Kolpe in Čabranke svojo moč, pridobljeno ob srečanju z nadnaravnim, največkrat uporablja za pomoč in zaščito skupnosti in domovine, v kateri živi. Ustno izročilo o njegovih podvigih in moči je ohranilo tudi sledi drugih izročil in verovanj iz teh krajev: kresnika, vile, psoglavce, pa tudi starejše mite in verovanja v slovanska in predсловanska božanstva. Junaške pripovedi so del heterogene ustne nesnovne dediščine doline. Toponimi in mikrotoponimi potrjujejo njeno ukoreninjenost v prostor, v katerem je nastala in v katerem se še vedno prenaša naprej, se izvaja in na novo ustvarja. Peter Klepec je junak z obroba, z meje, ki je postala nacionalna. Njegova preobrazba iz lokalnega v nacionalnega junaka oziroma v junaka z »dvojnim državljanstvom« se je začela pri samih začetkih zbiranja in zapisovanja izročila v slovenskih in hrvaških virih, je del procesa ustvarjanja nacionalnih pripovedi, »zapisovanja nacije« (*writing the nation*) (Bhabha 1992: 161), ki rado poseže za mitskimi časi in narodnimi heroji. V Sloveniji je bil Peter Klepec iz lokalnega junaka ustnega izročila hitro preoblikovan v literarni lik, kar je še dodatno okrepilo njegov položaj nacionalnega junaka, medtem ko na Hrvaškem ostaja poznan lokalno in kot navdih v delih lokalnih piscev.

Današnja delitev območja doline Petra Klepca med dve državi je pripeljala tudi do nacionalnih prisvojitvev junaka kot največje regionalne posebnosti, s tem pa tudi do različne rabe izročila v identifikacijah in samopredstavitvah lokalnih skupnosti z obeh strani meje. To je opazno v rabi nekaterih različic pripovedi v turistični promociji občin in območja, pa tudi v vizualizaciji Klepca v spominkih in spomenikih. Čeprav spomeniki navidez predstavljajo ujetost junaka ustnega izročila v določeni obliki kulturnega spominjanja, pa s tem spodbujajo prenos in tudi ustvarjanje novih tradicij (med lokalnim prebivalstvom in med turisti). V tej novi vlogi Petra Klepca ponovno najbolj potrebujejo njegovi sovaščani, sosedje iz doline, da kot del skupne dediščine, ne glede na meje in različne interese, ponovno uporabijo njegovo ime in moč, da enkratno predstavlja svojo dolino.

REFERENCE

- Assmann, Jan 2006 'Kultura sjećanja.' V: *Kultura pamćenja i historija*. Maja Brkljačić in Sanja Prlenda, ur. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga. Str. 47–78.
- Bhabha, Homi 1992 'Diseminacija: Vrijeme, pripovijest i margine moderne nacije.' V: *Politika i etika pripovijedanja*. Vladimir Biti, ur. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada. Str. 157–90.
- Babić, Vanda in Danijela Danilović 2013 'Demonološki zapisi i oblici u Zborniku za narodni život i običaje južnih Slavena.' *Lingua montenegrina* 6(1/11): 251–99.
- Barac-Grum, Vida in Božidar Finka 1981 'Govori i nazivlje.' V: *Gorski kotar*. Josip Šafar, ur. Delnice: Fond knjige „Gorski kotar“. Str. 419–31.
- Batina, Klementina 2004/2005 'Baština Gorskog kotara i njezina primjena: Oblici muzeološke i turističke prezentacije.' *Etnološka tribina* (27–28)34–35: 185–96.
- Batušić, Nikola 1993 'Zrinski i Frankopani u hrvatskoj drami.' *Umjetnost riječi* 3–4: 155–81.
- Bevk, France 1956 *Peter Klepec*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- 1963 *Otroci samote*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Blažević, Zrinka in Suzana Coha 2008 'Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu.' *Radovi - Zavod za hrvatsku povijest* 40: 91–117.
- B. n. a. 1997 'Osilniški nadev.' *Dolenjski list*, 21. 8., str. 5.
- Bognar, Helena Ilona in Andrija Bognar 2010 'Povijesni razvoj i političko-geografska obilježja granice i pograničja Republike Hrvatske s Republikom Slovenijom na Žumberku i u Kupskočabranskoj dolini.' *Geoadria* (15)1: 187–224.
- Bohanec, Franček 1966 *Slovenska ljudska pripoved*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bonifačić Rožin, Nikola 1953 *Hrvatske narodne pjesme, običaji i priče kotara Delnice*. IEF rkp 141.
- Bonifačić, Ruža in Tvrтко Zebec, ur. 2017 *Izabrana djela Nikole Bonifačića Rožina*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
- Bošković-Stulli, Maja 1991 'Fantastika u usmenoj prozi (kazivanja Srba iz Hrvatske).' V: *Pjesme, priče, fantastika*. Bošković-Stulli, Maja, ur. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske in Zavod za istraživanje folklor. Str. 160–97.
- Burić, Antun 1983 *Povijesna antroponimija Gorskog kotara u Hrvatskoj: 1438–1975*. Rijeka: Društvo za zaštitu prirodne kulture i povijesne baštine Gorskog kotara.
- Campbell, Joseph 2007 (1949) *Junak tisoćerih obrazov*. Nova Gorica: Eno.
- Cankar, Ivan 1917 *Podobe iz sanj*. Ljubljana: Nova založba.
- Connerton, Paul 2004 (1989) *Kako se društva sjećaju*. Zagreb: Biblioteka Electa, Antibarbarus.
- Crnić, Alojz 1981 'Prinosi za goransku etnografiju.' V: *Gorski kotar*. Josip Šafar, ur. Delnice: Fond knjige „Gorski kotar“. Str. 371–411.

- Čater, Dušan 1995 *Peter Klepec*. Ljubljana: Littera.
- Dukić, Davor 2004 *Sultanova djeca: Predodžbe Turaka u hrvatskoj književnosti ranog novovjekovlja*. Zagreb in Zadar: Thema i. d. in Ibis grafika.
- Fabijanić Stepinac, Tihomira 2016 'Tradicijska kultura uz Lujzijanu i Karolinu: Povijesni putopis kroz Gorski kotar i Prikuplje.' *Problemi sjevernog Jadrana* 15: 133–79.
- Frković, Alojzije 2007 'Petar Klepac – legendarni šumski div čabarskog kraja dobio spomenik.' *Šumarski list* 9–10: 487–8.
- Gatnik, Kostja 1970 'Peter Klepec.' *Pavliha*.
- Gotthardi-Pavlovsky, Beata 1981 'Etnografski prostor i sadržaji.' V: *Gorski kotar*. Josip Šafar, ur. Delnice: Fond knjige „Gorski kotar“. Str. 331–69.
- Halbwachs, Maurice 1992 (1925) *On Collective Memory*. Chicago in London: The University of Chicago Press.
- Hirc, Dragutin 1892a 'Crtice o kotaru čabarskome.' *Narodne novine* 200, 2. 9, str. 4–5.
- 1892b 'Crtice o kotaru čabarskome.' *Narodne novine* 201, 3. 9, str. 4.
- 1898 *Gorski kotar: Slike i putopisi*. Zagreb: Tisak i naklada knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch).
- Hobsbawm, Eric J. 1983 'Introduction: Inventing Traditions.' V: *The Invention of Tradition*. Eric J. Hobsbawm in Terence O. Ranger, ur. Cambridge: Cambridge University Press. Str. 1–14.
- Hutinović, Alen 2012 *Od republičke do vanjske granice Europske unije - utjecaj političko teritorijalne organizacije na razvoj čabarskog kraja*. (Završni rad - diplomski/integralni studij.) Zagreb: Prirodoslovno - matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Izgoršek, Žan idr. 2017 *Nepremagljiva kokošja junaka*. Ljubljana: Gimnazija Antona Aškercu.
- Janeš, Jasenka, ur. 2002 *Petar Klepac - radna slikovnica*. Čabar: Osnovna škola „Petar Zrinski“ Čabar in Matica hrvatska, Ogranak Čabar.
- Jemeršić, Ivan Nepomuk 1904 *Kopnom i morem na Plitvička jezera*. Zagreb: [Samozaložba].
- Jezernik, Božidar 2013 'Veliki može in razvoj slovenskega narodnega vprašanja.' V: *Heroji in slavne osebnosti na Slovenskem*. Božidar Jezernik, ur. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Str. 7–26.
- 2014 *Mesto brez spomina: Javni spomeniki v Ljubljani*. Ljubljana: Modrijan.
- Jurković, Fran 1953 *Folkloristički sastavak u 5 odlomaka, 1953*. Odsjek za etnologiju HAZU, NZ 41.
- Knežević Hočevar, Duška 1999 *Družbena razmejevanja v dolini zgornje Kolpe: Domaćinska zamišljanja nacije in lokalitete*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Kozak, Ferdo 1971 *Izbrano delo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Kropej Telban, Monika 2017 'Tradicijski junak Peter Klepec na stičišču izročil.' *Traditiones* 46(1–2): 11–36.
- Kruhek, Milan 1981 'Od doseljenja Hrvata do propasti Zrinskih i Frankopana (do 1670).' V *Gorski kotar*. Šafar, Josip ur. Delnice: Fond knjige „Gorski kotar“. Str. 47–52.
- Kunaver, Dušica 1988 *Peter Klepec*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Kušec, Mladen 2015 *Goranove priče*. Zagreb: Hrvatsko šumarsko društvo.
- Lajić, Ivan in Sanja Klempić Bogadi 2010 'Demografska budućnost Gorskoga kotara.' *Migracijske i etničke teme* 26(2): 191–212.
- Lampič, Barbara 2017 *Strokovna podpora fokusnim skupinam v sklopu priprave Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050: Sklop 4: Gorska in obmejna območja: Zaključno poročilo*. Ljubljana: Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Levanat-Peričić, Miranda 2008 'Morfologija mitskog čudovišta.' *Croatica et Slavica Iadertina* 4: 531–50.
- Lovrenčević, Zvonko 1970 'Mitološke predaje Bilo-gore.' *Narodna umjetnost* 7(1): 71–100.
- Lužan, Pavel 1994 *Peter Klepec*. Kranj: LG Tri.
- Makarovič, Marija idr. 2002 *Dva bregova eno srce: Življenjske pripovedi iz doline Kolpe in Čabranke*. Kočevje: Pokrajinski muzej Kočevje.
- Malnar, Ivan 2003 *Patnje u fašističkim logorima Italije: 1942.-1943*. Čabar: Ogranak Matice Hrvatske.
- Malnar, Slavko 2004 *Petar Klepac*. Rijeka: „Adamić“; Čabar: Matica hrvatska.
- 2010 *Prezimana u čabarskom kraju kroz stoljeća: 1498. – 1997*. Čabar: Matica hrvatska, Ogranak Čabar.
- 2013 *Život u prošlosti/Življenje v preteklosti*. Ravnice, Čabar: Matica hrvatska, Ogranak Čabar.
- 2016 *Povijest čabarskog kraja*. Čabar: Ogranak Matice hrvatske, Grad Čabar.
- Maselj, Brane 2017 'Zakaj še nihče ni premagal Krpana?: Dr. Božidar Jezernik: Vsak narod potrebuje junake, da v njih išče mero samega sebe.' *Delo*, 12. 3. Spletni vir: <<http://www.delo.si/nedelo/zakaj-se-nihce-ni-premagal-krpana.html>>, 1. 8. 2017.
- Mihanović, Nedjeljko 2003 'Nazorov državotvorni aktivizam.' V: *Nazorovi dani: Zbornik radova 1996.-2002*. Josip Bratulić in Tonko Maroević, ur. Postira in Zagreb: Općinski odbor „Nazorovi dani.“ Str. 109–17.
- Miljenović, Ana 2013 'Pristup razvojno osjetljivim zajednicama u Hrvatskoj: Između teorijske konceptualizacije i političko-pravnih rješenja.' *Politička misao* 50(3): 155–79.
- Mrakar, Anja 2014 'Krvoločni osvajači in hudičevi vojaki: »Turki« kot »barbari« v ideoloških diskurzih in slovenskih folklori.' *Studia mythologica Slavica* 27: 221–42.

- Moric, Anja 2015 'Peter Klepec: Od (lokalnega) junaka do (nacionalne) prisposobe šibkosti.' *Ars & Humanitas* 9(1): 204-26.
- Moric, Anja in Ana Perinić Lewis 2016 'Hero Petar Klepac and his Homeland.' V: *3rd International Conference of Mediaeval Archaeology: Sacralization of Landscape and Sacred Places, Book of Abstracts*. Juraj Belaj idr., ur. Zagreb: Institute of archaeology. Str. 51-2.
- 2018 'Petar Klepac/Peter Klepec/Pitr Kljpec: A Borderland Hero and the Manifestations of his Strength.' *Narodna umjetnost* 55(1): 135-58.
- M. Š. 2002 'Postavitev kipa Petra Klepca - simbola naše dežele.' *Osilniška dolina* 18: 15.
- Nazor, Vladimir 1908 *Veli Jože - istarska priča*. Ljubljana: Dragutin Hribar.
- Nikolov, Katarina 2016 *Peter Peter*. Animirani film. Ljubljana: Tramal Films.
- Nora, Pierre 2006 'Između pamćenja i historije: Problematika mjesta.' V: *Kultura pamćenja i historija*. Maja Brkljačić in Sanja Prlenda, ur. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, Str. 23-43.
- Ožbolt, Anton 1974a *Dežela Petra Klepca*. Ljubljana: Borec.
- 1974b 'Peter Klepec.' *Dolenjski list*, 26. 12., str. 6.
- Ožura, Jože 2002 'Peter Klepec.' *Osilniška dolina* 18: 7-8.
- Pavić, Radovan 1981 'Zemljopisne značajke.' V: *Gorski kotar*. Josip Šafar, ur. Delnice: Fond knjige „Gorski kotar“. Str. 7-25.
- Perinić Lewis, Ana in Morana Jarec 2016 'Zaboravljenim prometnicama i nevidljivim stazama: Planiranje kulturnih ruta u Gorskom kotaru.' V: *Srednjeevropsko povezovanje etnologov in kulturnih antropologov kot izziv današnjemu času / Srednjoevropsko povezivanje etnologa i kulturnih antropologa kao izazov današnjemu vremenu. 13. Vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo / 13. Hrvatsko-slovenske etnološke paralele*. Jadranka Grbić Jakopović idr., ur. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo. Str. 30-52.
- Pochobradsky, Zlatko, ur. 2001 *Kap svaje reči*. Čabar: Poglavarstvo grada Čabar.
- Popit, Ilja 2010 *Od volklodlaka do Klepca: Vsakovrstna praznoverna mnenja, šege ter pripovedi Ribničanov, Potočanov, Krašovcev in Osilničanov*. Radovljica: Didakta.
- Primc, Jože 1989 'Čigav junak je Peter Klepec?' *Dolenjski list*, 16. 3., str. 20.
- 1991a *Peter Klepec in njegova dežela*. Kočevje: Koordinacijski odbor za razvoj Zgornje Kolpske doline.
- 1991b 'Od Petra Klepca do Rimljanov.' *Dolenjski list*, 11. 7., str. 12.
- 1993 'Izlet v deželo Petra Klepca.' *Dolenjski list*, 1. 7., str. 15.
- 1996 'Priimki in naselja v zgornji Kolpski dolini.' *Dolenjski list*, 4. 1., str. 14.
- 1997a *Okameneli mož in druge zgodbe iz Zgornje Kolpske doline (od Babnega Polja in Prezida prek Gerova, Čabra, Osilnice, Kužlja, Kostela, Fare do Dola in Predgrada)*. Ljubljana: Kmečki glas (Glasovi; 15).
- 1997b 'Iz kmetijstva v turizem.' *Dolenjski list*, 27. 2., str. 5.

- 2006 *Naši na Hrvaškem ali Izgubljeni Slovenci*. Kočevje: Samozaložba.
- 2009 'Kako je Peter Klepec moč dobil: Slovenska ljudska.' *Ciciban* 8: 24–5.
- Ravnikar - Poženčan, Matevž 1847 'Še ena povest od Petra Klepeca.' *Kmetijske in rokodelske novice* 5(21), 26. 5., str. 84.
- Riman, Barbara 2013 'Doseljavanje stanovništva iz slovenskih krajev u Čabarski kraj na temelju zabilježski u knjigama Status animarum.' *Migracijske i etničke teme* 29(1): 63–88.
- Rudan, Evelina 2016 *Vile s Učke: Žanr, kontekst, izvedba i nadnaravna bića predaja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Sertić, Mira 1970 'Stilske osobine hrvatskog historijskog romana.' V: *Hrvatska književnost prema evropskim književnostima: Od narodnog preporoda k našim danima*. Aleksandar Flaker in Krešimir Pranjić, ur. Zagreb: Liber, Str. 175–255.
- Sever, Maja 2017 *Peter Klepec ali Kako postaneš pravi junak*. Ljubljana: SNG Drama.
- Schubert, Gabriella 2003 'Marko Kraljević – eine Identifikationsfigur der Südslawen.' V: *Bilder vom Eigenen und Fremden aus dem Donau-Balkan-Raum*. Gabriella Schubert in Wolfgang Dahmen, ur. München: Südosteuropa-Gesellschaft. Str. 101–20.
- Sevčan 1846 'Peter Klepec, silni slovenski junak.' *Kmetijske in rokodelske novice* 4(51), 23. 12., str. 204.
- Simončić, Katarina Nina 2011 'Moda u vrijeme Hrvatskog narodnog preporoda.' *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 43: 235–54.
- Simonič, Ivan 1971 'Zgodovina mesta Kočevja in Kočevske.' V: *500 let mesta Kočevje*. Herman Kotar, Marija Andeselič in Miha Briški, ur. Kočevje: Skupščina občine. Str. 5–51.
- Simoniti, Vasko 1990 *Turki so v deželi že: Turški vpadi v slovensko ozemlje v 15. in 16. stoletju*. Celje: Mohorjeva družba.
- 2003 *Fanfara nasilja*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Smole, Marko 2010 'Govori ob Čabranki in zgornji Kolpi.' V: *Živa kulturna dediščina se predstavi*. Naško Križnar, ur. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo. Str. 28–31.
- 2013 *Stavbna dediščina v dolini zgornje Kolpe in Čabranke*. Plešče: Etnološka zbirka Palčava šiša.
- 2016 'Sacred Slavic triangle in the upper Kolpa and Čabranka valley, a story about Prechristian and Christian landscape sacralisation.' V: *3rd International Scientific Conference of Mediaeval Archaeology of the Institute of Archaeology „Sacralization of Landscape and Sacred Places.“* Juraj Belaj idr., ur. Zagreb: Institut za arheologiju, 25–6.
- 2018 'Sacred Slavic triangle in the upper Kolpa and Čabranka valley, a story about Prechristian and Christian landscape sacralisation.' V: *Sacralization of Landscape and Sacred Places: Proceedings of the 3rd International Scientific Conference of Mediaeval Archaeology of the Institute of Archaeology*. Zagreb: Institut za arheologiju (Zbornik Instituta za arheologiju; 10). Str. 93–104.

- Steinbacher, Koni 1999 *Peter Klepec*. Animirani film. Ljubljana: ARF Ljubljana in TV Slovenija.
- Šicel, Miroslav 1971 'Povijesni romani Eugena Kumičića.' *Croatica* 2: 177–200.
- 1991 'Kumičićeva „Urota zrinsko-frankopanska“.' *Fluminensia* 1–2: 53–6.
- Škerl, Dane 1980 *Peter Klepec*. Opera in balet SNG Maribor.
- Škiljan, Filip 2012 *Kulturno-historijski spomenici Gorskog kotara i Ogulinsko-plašćanske zavale*. Zagreb: Srpsko narodno vijeće.
- Šmitek, Zmago 2004 *Mitološko izročilo Slovencev: Svetinje preteklosti*. Ljubljana: Študentska založba.
- Vaupotić, Miroslav 2002 'Zrinsko-frankopanska urota u hrvatskoj dramskoj književnosti' V: *Tragom tradicije*. Miroslav Vaupotić, ur. Zagreb: Matica hrvatska. Str. 428–52.
- Velikonja, Mitja 2003 *Mitografije sedanjosti: Študije primerov sodobnih političnih mitologij*. Ljubljana: Študentska založba.
- Vojnović-Traživuk, Branka 2002 'Nošnja splitskih varošana u procesu nacionalne identifikacije.' *Ethnologica Dalmatica* 11(1): 7–143.
- Young, James 2006 'Tekstura sjećanja.' V: *Kultura pamćenja i historija*, Maja Brkljačić in Sandra Prlenda, ur. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga. Str. 199–216.
- Zečević, Divna 1972 'Odjek pogibije Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana u pučkim pjesmama njihova doba.' *Narodna umjetnost* 9: 41–54.
- Žagar, Anka 2001 'Pitr Klepc na Svite Guore sedi.' V: *Kap domaće*. Zlatko Pochobradsky, ur. Čabar: Poglavarstvo grada Čabar. Str. 443.
- Žanić, Ivo 1998 *Prevarena povijest: Guslarska estrada, kult hajduka i rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1990–1995*. Zagreb: Durieux.
- Žiža, Stjepan 1914 'Marko Kraljević (Iz Istre).' V: *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* 19(2). Dragutin Boranić, ur. Zagreb: JAZU. Str. 194–384.